ISSN 2409-0255 (Print)
ISSN 2410-1427 (Online),

Міністерство охорони здоров'я України
Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

УКРАЇНСЬКИЙ СТОМАТОЛОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

науково-практичний рецензований журнал

Засновник:
Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Журнал зареєстровано:
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ, № 21967-11867ПР Міністерство юстиції України

Передплатний індекс 06358

Мова видання:
українська, російська, англійська

Адреса редакції:
36002, м. Полтава - 2, вул. Навроцького, 7
тел.(532) 53-25-21
e-mail: info@usalmanah.org.ua

Над номером працювали:
Відповідальний за випуск - **Дворник В.М.**

Художній і технічний редактор – **Моргун В.М.**

Комп'ютерна верстка та дизайн - **Пащенко Л.В.**

Переклад англійською мовою – **Романко І.Г.**

Рекомендовано до друку Вченою Радою Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» та редакційною колегією журналу, протокол № 2 від 7.09.2016 р.

Свідоцтво державного комітету телебачення і радіомовлення України Серія ДК № 1691 від 17.02.2004 р.
Редакційно-видавничий відділ ВДНЗУ «УМСА», вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011

Підписано до друку 9.09.2016 р.
Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Друк плоский.
Ум друк. арк. 12,09+0,5 обкл.
Тираж 100 прим.
Замовлення № 371.

№ 3 (том 2), 2016 р.

Виходить 1 раз за 3 місяці (4 номери за рік)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор **- В.М. Ждан** (Україна,Полтава)
Заст. головного редактора - **В.М. Дворник** (Україна, м.Полтава)
Голова редакційної ради – **О.В.Павленко** (Україна, м.Київ)
Літературний редактор - **Т.О. Лещенко** (Україна, м.Полтава)
Науковий редактор - **І.П. Кайдашев** (Україна, м.Полтава)
Відповідальний секретар - **М.В. Хребор** (Україна, м.Полтава)

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

В.М. Бобирьов (Україна, м.Полтава), В.І. Біда (Україна, м.Київ), А.П. Гасюк (Україна, м.Полтава), Г.А. Лобань (Україна, м.Полтава) В.Ф. Макєєв (Україна, м.Львів), Т.О. Петрушанко (Україна, м.Полтава), Л.М. Тарасенко (Україна, м.Полтава), Силенко Ю.І. (Україна, м.Полтава), П.С. Фліс (Україна, м. Київ), Л.О. Хоменко (Україна, м.Київ)

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Д.С. Аветіков (Україна, м. Полтава), А.В. Борисенко (Україна, м. Київ), В.І. Гризодуб (Україна, м. Харків), Р.В.Казакова (Україна, м. Ужгород), Л.Ф. Каськова (Україна, м. Полтава), А.М.Kielbassa (Австрія, м.Кремс), В.А.Лабунець (Україна, м. Одеса), І.К. Луцька (Білорусія, м. Мінськ), В.О.Маланчук (Україна, м. Київ), М.Я. Нідзельський (Україна, м. Полтава), А.К. Ніколішин (Україна, м. Полтава), О.В.Рибалов (Україна, м. Полтава), М.М. Рожко (Україна, м. Івано-Франківськ), Г.П. Рузін (Україна, м.Харків), А.В.Самойленко (Україна, м. Дніпропетровськ), Т.П. Скрипнікова (Україна, м. Полтава), П.М.Скрипников (Україна, м. Полтава), Л. В. Смаглюк (Україна, м. Полтава), П.І. Ткаченко (Україна, м.Полтава), О.А.Удод (Україна, м. Красний Лиман), М.М. Угрин (Україна, м. Львів), С.П.Ярова (Україна, м. Красний Лиман). С. А. Шнайдер (Україна, Одеса)

Журнал включений до Переліку наукових видань (№ 747 від 13.07.2015), в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт.
Журнал розміщений на онлайнових базах даних Національна бібліотека України ім.Вернадського, GOOGLE SCHOLAR, на базі Наукової електронної бібліотеки «КИБЕРЛЕНИНКА». Включено до Російського індексу наукового цитування (РИНЦ) на базі Наукової електронної бібліотеки ELIBRARY.RU.
Відповідальність за достовірність наведених у наукових публікаціях фактів, цитат, стоматологічних та інших даних несуть автори

Шановні читачі, колеги, друзі!

"Український стоматологічний альманах" - це науково-практичний журнал, призначений для науковців, які займаються розробкою теоретичних та практичних проблем стоматології; практичних лікарів-стоматологів; студентів стоматологічних факультетів; зубних техніків.

Розділи журналу:

1. *Експериментально-теоретичний.*
2. *Терапевтична стоматологія.*
3. *Хірургічна стоматологія.*
4. *Ортопедична стоматологія.*
5. *Ортодонтія.*
6. *Стоматологія дитячого віку.*
7. *Імплантологія.*
8. *Епідеміологія, організація стоматологічної служби.*
9. *Практичному лікарю.*
10. *Короткі повідомлення.*
11. *Зуботехнічне виробництво.*
12. *Питання методології медичної освіти та науки.*
13. *Огляди.*
14. *Рецензії та дискусії.*
15. *Нові матеріали, технології.*
16. *Студентські наукові роботи.*
17. *Авторські свідоцтва, патенти.*
18. *Автореферати захищених дисертацій.*
19. *Ювілеї.*
20. *Некрологи.*
21. *З'їзди, конференції, конкурси.*

Провідна мета журналу - висвітлення сучасних досягнень української стоматології. Ми запросили до співробітництва вчених, спеціалістів-стоматологів із усіх регіонів України. Надалі сподіваємося на професійне спілкування з фахівцями із країн СНД.

Запрошуємо всіх, хто має цікаві думки, нові ідеї, оригінальні статті до професійного спілкування.

Чекаємо на Ваші статті, інформацію, пропозиції, поради тощо.

Редколегія журналу

Редакція журналу «Український стоматологічний альманах» повідомляє, що з 1 січня 2016 року змінені банківські реквізити для перерахування коштів за журнал «Український стоматологічний альманах» .

Просимо надалі перераховувати кошти за підписку на журнал на такі банківські реквізити:

Одержувач: Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»
р/р 31254298208019
Код ЕДРПОУ 02010824
Банк Державна казначейська служба України в м. Києві
МФО 820172

Т.І. Пилипенко
ПРОТЕЗУВАННЯ ЗУБНИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ З МЕТАЛЕВОЮ ОСНОВОЮ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД
51
T.I.Pilipenko
PROSTHETIC TOOTH STRUCTURES WITH METAL BASE: INDIVIDUAL APPROACH

О.В. Рибалов, Ю.І. Семененко, П.І. Яценко, О.І. Яценко, О.С. Іваницька
ПОКАЗНИКИ БІОЕЛЕКТРИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ВЛАСНЕ ЖУВАЛЬНИХ М'ЯЗІВ ІЗ РІЗНОЮ М'ЯЗОВОЮ МАСОЮ В ЧОЛОВІКІВ
55
O.V. Rybalov, Yu.I. Semenenko, P.I. Yatsenko, O.I. Yatsenko, O.S. Ivanytska
INDICATORS OF BIOELECTRICAL ACTIVITY OF THE PROPER MASSETER MUSCLES WITH THEIR DIFFERENT MASS IN MALES

Ю.І. Семененко, І.П. Семененко, В.М. Дворник, Т.В. Поліщук
ПОСЛІДОВНІСТЬ ДІАГНОСТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНЕ ЖУВАЛЬНИХ І СКРОНЕВИХ М'ЯЗІВ У ПАЦІЄНТІВ З ІНТАКТНИМИ ЗУБНИМИ РЯДАМИ
58
Y. I. Semenenko, I. P. Semenenko, V. M. Dvornik, T. V. Polyschuk
THE SEQUANCE OF THE DIAGNOSTIC PROCESS DURING THE INVESTIGATION OF THE MASSETER AND TEMPORALIS MUSCLES IN PATIENTS WITH INTACT DENTAL ROWS

Н.О. Рябушко, В.М. Дворник, І.В. Павліш, Г.М. Баля
ПОКРАЩЕННЯ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ ДО ЗНІМНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЗУБНИХ ПРОТЕЗІВ У ХВОРИХ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ
62
N.A. Ryabushko, V.N. Dvornik, I.V. Pavlish, G.N. Balya
IMPROVEMENT OF ADAPTATION TO STRUCTURES REMOVABLE DENTURES IN PATIENTS WITH ISCHEMIC HEART DISEASE

О.С. Шеметов, И.Н. Мартиненко, Р.В. Петренко, Н.А. Рябушко
ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ЖЕВАТЕЛЬНЫХ МЫШЦ В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИИ К ПОЛНЫМ СЪЁМНЫМ ПРОТЕЗАМ
66
S. A. Shemetov, I. M. Martynenko, R.V. Petrenko, N.A. Ryabushko
FUNCTIONAL ASSESSMENT OF MASTICATORY MUSCLES IN ADAPTATION TO COMPLETE REMOVABLE PROSTHESES

ОРТОДОНТІЯ

В. І. Куцевляк, О. В. Любченко, Ю. Г. Данилова, В.В. Старіков
ХІРУРГІЧНІ МЕТОДИ В КОМПЛЕКСНОМУ ЛІКУВАННІ ОРТОДОНТИЧНИХ ПАЦІЄНТІВ У ПОСТІЙНОМУ ПРИКУСІ
69
V. I. Kutsevliak, O. V. Liubchenko, Yu. H. Danilova, V.V. Starikov
SURGICAL METHODS IN THE COMPLEX TREATMENT OF ORTHOPEDIC PATIENTS IN PERMANENT BITE

П.С. Фліс, К.В. Стороженко
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ДІАГНОСТИКА ПРОГЕНІЧНИХ ФОРМ ПРИКУСУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОГНОЗУВАННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ОРТОДОНТИЧНОГО ЛІКУВАННЯ
75
P.S. Flis, K.V. Storozhenko
DIFFERENTIAL DIAGNOSIS OF PROGENIC FORMS OF BITE AND ITS IMPORTANCE IN PREDICTING THE RESULTS OF ORTHODONTIC TREATMENT

ІМПЛАНТОЛОГІЯ

І.В. Павліш, В.М. Дворник, Н.О. Рябушко
СПОСІБ ВИГОТОВЛЕННЯ ХІРУРГІЧНОГО ШАБЛОНА ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ДЕНТАЛЬНИХ ІМПЛАНТАТІВ
81
I.V. Pavlish, V.M. Dvornik, N.O. Riabushko
METHOD OF SURGICAL GUIDE MANUFACTURING FOR DENTAL IMPLANTATION

Г.Б. Проць, В.П. Пюрик, Ю.І. Солоджук, Г.П. Ничипорчук, Л.Г. Омельчук, Я.В. Пюрик, Шуджаірі Ахмед Карім, С.А. Огієнко, І.І. Проць
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОМЕНЕВИХ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ПРИ ПЛАНУВАННІ ДЕНТАЛЬНОЇ ІМПЛАНТАЦІЇ І НА ЕТАПАХ ХІРУРГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
87
H.B. Prots, V. P. Puryk, Y. I. Solodzhuk, G.P. Nychyporuk, I.G. Omelchuk, Y.V. Puryk, Shudjairi Ahmed Karim, S.A. Ohiyenko, I.I. Prots
CURRENT APPROACHES TOX-RAY METHODS OF DIAGNOSTICS IN PLANNING OF DENTAL IMPLANTS AND STAGES OF SURGICAL REHABILITATION OF PATIENTS WITH A SECONDARY EDENTIA

ОГЛЯДИ

Р.В. Козак
ПОТРЕБА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ПРОТЕЗУВАННЯ ПРИ ДИСТАЛЬНО НЕОБМЕЖЕНИХ ДЕФЕКТАХ ЗУБНИХ РЯДІВ
93
R. Kozak
THE NEED FOR IMPROVED METHODS OF PROSTHESIS DISTALLY UNLIMITED DEFECTS IN THE DENTITION

УДК 616.314-77-073.7

О.С. Шеметов, И.Н. Мартиненко, Р.В. Петренко, Н.А. Рябушко

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ЖЕВАТЕЛЬНЫХ МЫШЦ В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИИ К ПОЛНЫМ СЪЁМНЫМ ПРОТЕЗАМ

ВГУЗУ «Украинская медицинская стоматологическая академия»

Электромиографическое исследование используется в ортопедической, хирургической стоматологии, ортодонтии и других разделах медицины как функциональный и диагностический метод [2; 5].

В условиях научных исследований, особенно при усовершенствовании или применении новых технологий, субъективных методов оценки качества протезирования недостаточно, поэтому наиболее объективной и информативной признана электромиография [1; 3; 4], суть которой заключается в регистрации биопотенциалов жевательных мышц.

Цель исследования

Установление степени функциональных нарушений до и после изготовления протезов.

Материалы и методы исследования

Общее количество протезированных составило 53 человека. Из них в полных съёмных протезах нижней челюсти нуждались все 53, которым параллельно изготовлено 46 полных и 7 частичных съёмных протезов верхней челюсти.

Для протезирования нижней челюсти пациентов не отбирали с учетом степени атрофии альвеолярных отростков, а они попадали с общего приема. В связи с этим диагноз беззубой нижней челюсти варьировал от 1 до 4 типа по Келлеру.

Для получения исходных данных и последующего сопоставления параметров биоэлектрической активности набрана контрольная группа лиц в возрасте от 23 до 35 лет. Интактный жевательный аппарат, отсутствие патологических изменений в пародонте и слизистой оболочке полости рта позволили использовать их данные в качестве нормы.

В наших клинических наблюдениях эта методика выполнена с помощью многофункционального компьютерного комплекса “Нейро-МВП”, выпускаемого в России фирмой “НейроСофт”.

Методика предусматривает изучение наиболее важного показателя функционального состояния нейромышечного аппарата - его электровозбудимости, который тесно связан с общим состоянием организма и изменяется в зависимости от выраженности патологического процесса в системе.

Результати исследованя

Показателем завершения процесса адаптации, а значит, и качества изготовления полных съёмных протезов, явились данные электромиографических исследований во II и III клинических группах больных, проведенные через месяц после протезирования.

Отсутствие субъективных жалоб на качество протезирования, успешное пользование протезами нашли подтверждение в показателях деятельности жевательных мышц.

При анализе записей функциональной пробы «максимальное волевое сжатие челюстей» обращает на себя внимание не только более высокая амплитуда колебаний биопотенциалов (до 500 мкВ), но и более равномерное, насыщенное заполнение всей пробы. Как и в норме, активность сопровождается одновременным включением в процесс сокращения множества моторных единиц. Здесь мы сочли возможным привести электромиограмму через месяц после протезирования с ранее приведенной из контрольной группы (рис. 1 и 2).

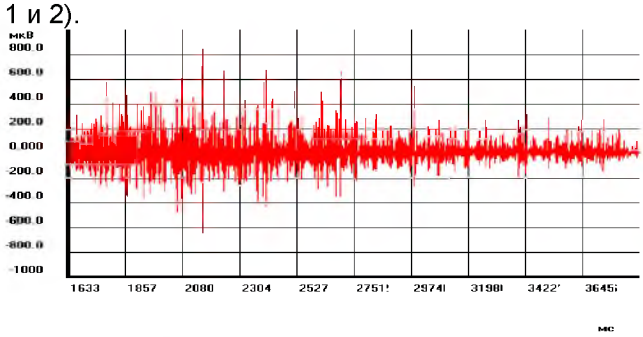

Рис. 1. Электромиограмма испытуемого Б-ва. Волевое сжатие челюстей с интактными зубными рядами (правая жевательная мышца)

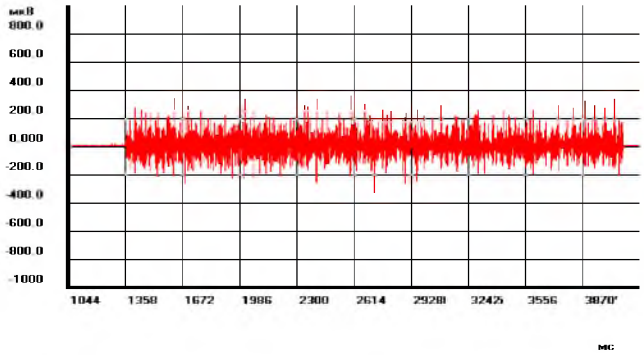

Рис. 2. Электромиограмма пациента Б-ат. Волевое сжатие челюстей с полными съёмными протезами через месяц пользования (правая жевательная мышца)

Не менее показательна тенденция к нормализации акта жевания и при выполнении функциональной пробы «произвольное жевание». Записи характеризуются резко выраженной расчлененностью структуры, хорошим равномерным «насыщением» залпов активности, достаточно большими колебаниями потенциалов (до 400 мкВ). На

приведенной ниже электромиограмме определяются рабочая и балансирующая стороны, но в одном участке явно прослеживается чередование сторон жевания, что является наиболее показательным элементом записи произвольного жевания у лиц с интактными зубными рядами (рис. 3 и 4).

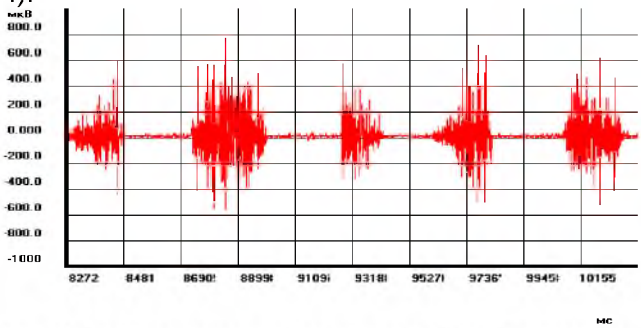

Рис. 3. Электромиограмма испытуемого Б-ва. Произвольное жевание в норме (правая жевательная мышца)

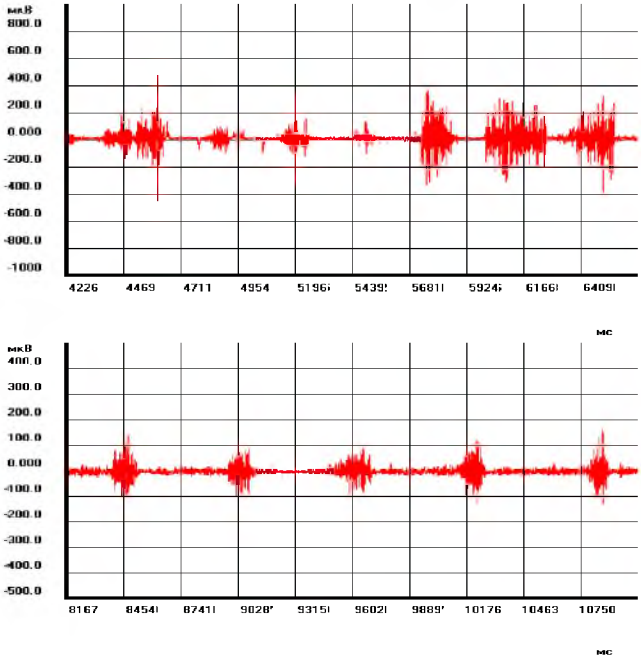

Рис 4. Электромиограммы пациента Б-ат. Произвольное жевание через месяц после протезирования (правая и левая жевательные мышцы), правая жевательная мышца

Таким образом, качественная характеристика электромиограмм свидетельствует о выраженной тенденции к нормализации акта жевания и завершении процесса адаптации через месяц пользования протезами, при условии их качественного изготовления.

Отдаленные результаты протезирования проверены у 16 человек, явившихся по вызову через год пользования протезами.

Основным моментом в оценке качества протезирования и характера процесса адаптации явилась удовлетворенность пациентов изготовленными конструкциями.

Отсутствие жалоб на болевые ощущения при жевании даже достаточно твердой пищи, хорошая фиксация и стабилизация протезов, восстановление фонетики позволяют говорить о становлении нового функционального уровня зубочелюстной системы, выработке устойчивого стереотипа жевания.

Объективная электромиографическая оценка качества протезирования подтвердила правомерность субъективных тестов.

В качественном анализе записей обнаруживаются чёткая расчлененность структуры, чередование залпов активности с периодами покоя, достаточно высокая амплитуда колебаний биотоков.

Имевшие место коррекции протезов в первые дни пользования ими чаще являлись ошибками врачебного и технического использования, были устранимы и не отразились на конечном результате.

Таким образом, в электромиографических исследованиях характера восстановления функции жевания прослеживается выраженная тенденция к нормализации. Она заключается в повышении амплитуды биотоков в сроки от момента наложения протеза, через 1 месяц и через год после протезирования (от 350 до 500 и 560 мкВ). Характерным признаком совершенной регуляции мышечной деятельности является расчлененность структуры записей, т.е. чередование залпов активности с периодами покоя, и рефлекторная смена сторон жевания в течение одного жевательного периода. Наиболее показательным оказывается соотношение возбудительных и тормозных процессов – коэффициент «К».

Полученные данные объективно подтверждают целесообразность оценки качества протезирования с помощью субъективных тестов, используемых в массовом протезировании.

Литература

1. Бойко Л.П. Полные съемные пластиночные протезы с расширенным базисом из эластомеров при значительной атрофии альвеолярных отростков (комплексная профилактика стоматологических заболеваний) /Бойко Л.П., Когут-Глинна Е.Т. – К., 1984. – С.159.
2. Єрис Л.Б. Підвищення ефективності протезування пацієнтів з повною втратою зубів та несприятливими клінічними умовами на нижній щелепі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед.наук: спец.14.00.21 «Стоматологія» / Л.Б. Єрис. – Полтава, 2000. – 15 с.
3. Кожухарь Н.М. Функциональная характеристика жевательных мышц у больных, длительное время пользующихся полными съемными протезами / Н.М. Кожухарь // Комплексное лечение и профилактика стоматологических заболеваний: материалы. - К., 1989. – С.225-226.
4. Мірза О.І. Діагностика і лікування больового синдрому дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мед. наук: спец.14.00.21 «Стоматологія» / О.І. Мірза. – Полтава, 2002. – 36 с.
5. Особливості відновлення функції жування та характер процесів адаптації залежно від методики виготовлення повних знімних протезів /В.В. Рубаненко, А.І. Тесленко, О.Б. Беліков [та ін.] //Український стоматологічний альманах.- 2000. – №1. – С.29-30.

Стаття надійшла 1.09.2016 р.

Резюме

В умовах наукових досліджень, особливо при вдосконаленні або застосуванні нових технологій, суб'єктивних методів оцінки якості протезування недостатньо, тому найбільш об'єктивною та інформативною визнана електроміографія, суть якої полягає в реєстрації біопотенціалів жувальних м'язів.

Мета дослідження - встановити ступінь функціональних порушень до і після виготовлення протезів. В електроміографічних дослідженнях характеру відновлення функції жування простежується виражена тенденція до нормалізації. Вона полягає в підвищенні амплітуди біострумів у терміни від моменту накладення протеза, через 1 місяць і через рік після протезування (від 350 до 500 і 560 мкв). Характерною ознакою досконалої регуляції м'язової діяльності є розчленованість структури записів, тобто чергування залпів активності з періодами спокою, і рефлекторна зміна боків жування протягом одного жувального періоду. Найпоказовішим є співвідношення збудливих і гальмівних процесів - коефіцієнт «К».

Отримані дані об'єктивно підтверджують доцільність оцінки якості протезування за допомогою суб'єктивних тестів, використовуваних у масовому протезуванні.

Ключові слова: повні знімні пластинкові протези, електроміографія, адаптація.

Резюме

В условиях научных исследований, особенно при усовершенствовании или применении новых технологий, субъективных методов оценки качества протезирования недостаточно, поэтому наиболее объективной и информативной признана электромиография, суть которой заключается в регистрации биопотенциалов жевательных мышц.

Цель исследования - установление степени функциональных нарушений до и после изготовления протезов. В электромиографических исследованиях характера восстановления функции жевания прослеживается выраженная тенденция к нормализации. Она заключается в повышении амплитуды биотоков в сроки от момента наложения протеза, через 1 месяц и через год после протезирования (от 350 до 500 и 560 мкв). Характерным признаком совершенной регуляции мышечной деятельности является расчлененность структуры записей, т.е. чередование залпов активности с периодами покоя, и рефлекторная смена сторон жевания в течение одного жевательного периода. Наиболее показательным является соотношение возбудительных и тормозных процессов - коэффициент «К».

Полученные данные объективно подтверждают целесообразность оценки качества протезирования с помощью субъективных тестов, используемых в массовом протезировании.

Ключевые слова: полные съемные пластиночные протезы, электромиография, адаптация.

UDC 616.314-007.1-089.23

FUNCTIONAL ASSESSMENT OF MASTICATORY MUSCLES IN ADAPTATION TO COMPLETE REMOVABLE PROSTHESES

S. A. Shemetov, I. M. Martynenko, R.V. Petrenko, N.A. Ryabushko

Higher State Educational Establishment of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy»

Summary

In terms of scientific research, especially in the enhancement and application of new technologies of subjective quality assessment methods of prosthetics is not enough, therefore, the most objective and informative electromyography recognized the essence of which consists in registration of biopotentials of the masticatory muscles.

No complaints on the pain while chewing even enough solid food, good fixation and stabilization of prostheses, phonetics recovery suggest the establishment of a new functional level of dental system, the development of a consistent pattern of chewing.

Objective electromyographic evaluation of the quality of prosthetics has confirmed the validity of subjective tests.

The purpose of the study to establish the extent of functional disorders before and after prosthetic. In electromyographical studies of the nature of the recovery of mastication function can be traced to a pronounced tendency for normalization. It is to increase the amplitude of the currents during the period from the date of imposition of the prosthesis, after 1 month and a year after prosthetic treatment (from 350 to 500 and 560 mV). The characteristic feature of the perfect regulation of muscular activity is the dissection of the structure of the records, that is, alternating bursts of activity with periods of rest, and reflex change sides chewing for one of the chewing period. Most revealing is the ratio of excitatory and inhibitory processes - the coefficient "K".

The obtained data objectively confirm the validity of the assessment of the quality of prosthetics using subjective tests used in massive prosthetics.

Key words: removable laminar denture, electromyography, adaptation.